

УРОКИ

№ 1 (25), січень – квітень, 2011 р.

ГОЛОКОСТУ

УКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ

**27 СІЧНЯ – МІЖНАРОДНИЙ ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ.
КРУГЛИЙ СТІЛ «УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПАМ'ЯТЬ ПРО ГОЛОКОСТ:
НАУКОВІ ТА ОСВІТНІ АСПЕКТИ»**

У Києві 27 січня 2011 р. відбувся Круглий стіл викладачів та науковців «Українське суспільство і пам'ять про Голокост: наукові та освітні аспекти», що присвячений Міжнародному дню пам'яті жертв Голокосту. Круглий стіл проводиться щорічно з ініціативи Українського центру вивчення історії Голокосту і Посольства держави Ізраїль в Україні, за підтримки Міністерства закордонних справ України та Представництва ООН в Україні.

Такий круглий стіл відбувається вже четвертий рік поспіль. Але кожного разу на порядку денному цієї зустрічі обираються окремі аспекти невичерпної теми історії Голокосту – наукові або освітні, організаторами пропонується аналіз цієї тематики у різних перспективах та вимірах: як подія у національній (або націоналізованій) історії України та пам'ять про неї, або ж як потенційно величезний ресурс для викладання та осягнення уроків про те, що може відбутися з будь-яким суспільством за умови наявності нетерпимості та відсутності певного рівня поваги до «іншого». Цього року Круглий стіл було розподілено на три окремі сесії, кожна з яких передбачала наближення до історії Голокосту з погляду історичного аналізу, освітньо-виховної значущості цього явища, та тих процесів формування історичної пам'яті та уявлень про минуле, які складаються в сучасному

Виступ Юрія Комарова (у центрі)

українському суспільстві. Отже, протягом першої сесії «Дослідження історії Голокосту в Україні: проблематика, досягнення, перспективи. Інфраструктурні умови та змістовні напрями» учасники Круглого столу мали змогу зосередитися на обговоренні проблематики суто наукового характеру про стан та проблеми вивчення Голокосту як академічної проблеми, під час якої довелося визнати, що зусиль окремих поодиноких дослідників, так само як й домінуючого серед вітчизняних вчених розуміння вивчення Голокосту як спроби перш за все здійснити історико-хронологічну реконструкцію подій вже вкрай недостатньо; на часі наявна потреба виходити на узагальнюючий рівень аналізу, розуміючи події Голокосту у соціальному контексті вивчення суспільства з його багатьма складовими та проявів екстремі, притаманних воєнному часу. Як один з прикладів такого підходу під час сесії було презентовано нещодавно перекладену та видану УЦВІГом монографічну працю д-ра Венді Лауер «Творення нацистської імперії та Голокост в Україні» (сама авторка, до речі, взяла активну участь у Круглому столі та особисто зупинилася на певних аспектах свого дослідження).

Протягом другої сесії, яка мала назву «Викладання історії Голокосту в Україні: сфери формальної та

Відкриття Круглого столу. Виступ А. Подольського

неформальної освіти, досягнення та труднощі» виявилось, що у галузі викладання українські освітяни останніми роками подолали значний шлях до розуміння історії Голокосту як засобу, за допомогою якого під час роботи у навчальній аудиторії викладач має змогу поставити до обговорення та наблизити до дітей більш ширші кола проблем морально-етичного ладу, формування відповідальності за власні вчинки та уявлень про історію не як абстрактний, але особисто сприйнятий процес осягнення минулого. Також є підстави дійти висновку про те, що попри недоліки існуючої шкільної освіти та фактично байдужість до теми Голокосту з боку офіційних підручників та програм, українські викладачі завдяки особистому інтересу до теми та вмотивованості її використання вже накопили чималий досвід роботи у цьому напрямку. Деякі з них вже «на рівних» беруть участь у міжнародних проєктах з обміну досвідом викладання; їхні авторські методички та розробки уроків використовують за кордоном. Але чи мають шанс ці накопичені знання бути інтегрованими до «формальної» системи освіти? — це питання поки що залишається відкритим.

Аналогічні висновки, пов'язані з ширшим колом питань

«політики історії» в сучасній Україні, розумінням минулого з боку політичних кіл та нинішньої правлячої еліти в Україні, пролунали під час третьої сесії «Розмаїття та співіснування історичних пам'ятей про Голокост в Україні. Політика пам'яті щодо Голокосту. Минуле та його репрезентації». Протягом цієї сесії обговорювалися питання про політику пам'яті та її трансформацію у контексті останніх політичних змін в країні, про співвідношення пам'ятей різних спільнот сучасної України, які нині відчувають себе нащадками тих груп, що колись були задіяні у війні та Голокості, або про роль державних інституцій у процесі розбудови консолідуючої моделі історичної минувшини. Наразі, на жаль, все ще доводиться констатувати відсутність з боку держави якихось помітних ініціатив з увічнення пам'яті тих, хто загинув у Голокості або ж зусиль зі створення об'єднуючої моделі історичного минулого; як і раніше, рушійною силою у цьому напрямку — в академічній чи освітянській галузях — залишаються недержавні установи, представники громадянського суспільства.

Михайло Тяглий,

Український центр вивчення історії Голокосту

ПРОГРАМА КРУГЛОГО СТОЛУ

10.00–10.20. Театральна постановка «Ізкор». Театр «Табу» (м. Дніпропетровськ).

11.00–12.15. Відкриття.

Модератор: *Анатолій Подольський, к.і.н., Український центр вивчення історії Голокосту*

Вступне слово:

Борис Гуменюк, доктор історичних наук, професор, ректор Дипломатичної академії України при МЗС України, Надзвичайний і Повноважний Посол України;

Олександр Горін, заступник Міністра закордонних справ України;

Зіна Калай-Клайтман, Посол Держави Ізраїль в Україні; Рікарда Рігер, Представництво ООН в Україні;

Посольства та дипломатичні представництва, урядові та громадські організації.

11.00–12.15. Сесія I. Дослідження історії Голокосту в Україні: проблематика, досягнення, перспективи. Інфраструктурні умови та змістовні напрями.

Модератор: *Михайло Тяглий (співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту, редактор часопису «Голокост і сучасність», Київ).*

Виступи:

Віталій Нахманович — відповідальний секретар Громадського комітету для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру (Київ).

Венді Лауер — д-р, доцент департаменту історії Східної та Південно-Східної Європи університету Людвіга-Максиміліана (Мюнхен).

Питання для дискусії:

Проблематика досліджень Голокосту в Україні: вчора, сьогодні, завтра.

Новітні зарубіжні дослідження з історії Голокосту в Україні: які питання потрапляють у коло вивчення фахівців?

Організаційні та інфраструктурні можливості досліджень: які можливості мають вчені та чого їм не вистачає?

Науковий обмін та співпраця: чи є українська наукова спільнота інтегрованою у міжнародні дослідницькі структури?

Якою мірою дослідження історії Голокосту інтегровані в сучасну українську історіографію?

У рамках Сесії I відбудеться презентація українського перекладу монографії д-ра Венді Лауер «Творення нацистської імперії та Голокост в Україні».

12.45–14.00. Сесія II. Викладання історії Голокосту в Україні: сфери формальної та неформальної освіти, досягнення та труднощі.

Модератор: *к.і.н. А. Подольський, керівник Українського центру вивчення історії Голокосту (Київ).*

Виступи:

Юрій Комаров — методист, викладач історії ліцею «Лідер» № 171 (Київ);

Анна Ленчовська — координатор в Україні Інституту візуальної історії університету Південної Каліфорнії (Київ);

Ольга Педан-Слепухіна — методист, учитель історії ЗОШ № 65 (Львів).

Питання для дискусії:

Формальні можливості: місце теми Голокосту в навчальних курсах МОН України (середня та вища освіта).

Україна у контексті європейського досвіду викладання Голокосту.

Реалізація можливостей: підходи та методички до викладання теми Голокосту вчителями України. Розмаїття підходів в позакласній діяльності.

Неформальна освіта в царині історії Голокосту та її вплив на сучасне українське суспільство.

На чому може базуватися консенсус, співпраця формальної та неформальної освіти з історії Голокосту?

Історія Голокосту як інструмент вивчення та виховання толерантності та прав людини.

14.15–15.30

Сесія III. Розмаїття та співіснування історичних пам'ятей про Голокост в Україні. Політика пам'яті щодо Голокосту. Минуле та його репрезентації.

Модератор: *Віталій Нахманович* – відповідальний секретар Громадського комітету для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру (Київ).

Виступи:

Анатолій Подольський – к.і.н., керівник Українського центру вивчення історії Голокосту (Київ);

Андрій Портнов – к.і.н., головний редактор часопису «Україна модерна» (Київ).

Питання для дискусії:

Державні інституції та тема Голокосту в Україні. Чи відбуваються зміни у державній політиці пам'яті?

Якими мають бути механізми державної політики пам'яті?

Ставлення суспільства і держави до вразливих аспектів історії Голокосту в Україні.

Історія Голокосту та проблеми прав людини, ксенофобії, расизму, дискримінації, толерантності. Штучний чи природний зв'язок?

Проблема національної відповідальності за минуле чи за пам'ять про нього.

Пам'ять про Другу світову війну та Голокост: сучасні українські моделі.

Спільна пам'ять про війну та Голокост: перспектива чи утопія?

Конфлікти української і єврейської пам'ятей про націоналістичний рух та Голокост в Україні.

15.30. Підведення підсумків. Закриття Круглого столу

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРУ

СЕМІНАР «ФОРМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО МАСОВІ ТРАГЕДІЇ ТА ГЕНОЦИД І ЇЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТАХ»

Нагадаємо читачам, що Український Центр вивчення історії Голокосту та Громадський комітет для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру оголосили про проведення у 2010–2011 навчальному році конкурсу учнівських дослідницьких робіт, провітницьких, соціальних проєктів та творчих робіт на тему: «Бабин Яр: людина, влада, історія. До 70-річчя трагедії», до якого запрошуються учні та вчителі загальноосвітніх навчальних закладів міста Києва та Київської області.

У рамках підготовки до цього конкурсу 17–19 грудня 2010 р. за участі Посольства Франції в Україні та за підтримки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України (ІПЕНД) для учасників конкурсу було проведено Міжнародний

Віталій Нахманович проводить практикум «Робота з джерелами і літературою»

Надія Цендра проводить практикум «Як писати шкільну дослідницьку роботу»

навчально-методичний семінар «Форми історичної пам'яті про масові трагедії та геноцид і її репрезентації в сучасному українському та європейському контекстах».

Протягом роботи семінару 17 науковців, викладачів та освітян з України, Польщі та Франції ділились досвідом з учнями – потенційними учасниками майбутнього конкурсу про різні аспекти як змістовного, так і методичного характеру: про те, як писати шкільну дослідницьку роботу; якою має бути її структура, підготовка, етапи; як обирати тему та збирати джерела для роботи; як працювати в архіві та бібліотеці, з Інтернет-ресурсами тощо. До кожного заняття учасники отримали тези, які також було розміщено на сайті УЦВІГ.

СЕМІНАР БУЛО ПОБУДОВАНО ЗА НАСТУПНОЮ ПРОГРАМОЮ:

17 грудня, п'ятниця

10.00–11.00. Експерсія до Національного музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні». Володимир Тиліщак, заст. д-ра департаменту – нач. відділу пам'яті жертв голодоморів і Голокосту Українського інституту національної пам'яті.

11.45–12.15. Відкриття семінару. Цілі та завдання. Анатолій Подольський, к.і.н., керівник Українського центру вивчення історії Голокосту; Анн Дюрюфле, голова Відділу культури Посольства Франції в Україні; Віталій Нахманович, відповідальний секретар Громадського комітету «Бабин Яр».

12.15–13.15. Презентація діяльності Меморіального музею «Майданек» (Люблін). Роберт Кувалек, Ph.D, науковий співробітник Меморіального Музею «Майданек».

13.15–14.15. Презентація «Пам'ять про Шоа та освіта у Польщі». Жан-Ів Потель, співробітник Меморіалу Шоа в Парижі.

14.45–15.30. Практикум «Як писати шкільну дослідницьку роботу (її структура, підготовка, етапи)». Надія Цендра, аспірант відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАНУ.

15.30–16.15. Практикум «Мистецтво опонування та оцінки роботи колеги» Олександр Войтенко, вчитель-методист, Всеукраїнська Асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба».

16.30–18.00. Перегляд документального фільму «Назви своє ім'я», 2006 р., реж. С. Буковський. Вступне слово Олександра Войтенка.

18 грудня, субота

10.00–11.00. Експерсія до Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років». Марина Шевченко, зав. наук.-досл. Відділом Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років».

12.00–12.45. Практикум «Проект

На завершення роботи – групове фото учасників семінару

”Реабілітовані історією” як форма увічнення пам'яті про жертви репресій». Олег Бажан, к.і.н., ст. наук. Спр Інституту історії України НАНУ.

12.45–13.30. Практикум «”Усна історія” – чому вона важлива і як проводити інтерв'ю». Тетяна Величко, к.і.н., науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАНУ.

14.00–16.00. Презентація діяльності Меморіалу Шоа в Парижі (Memorial de la Shoah). Яніс Роде, координатор освітніх програм Меморіалу Шоа в Парижі.

16.15–17.15. Практикум «Репрезентація пам'яті про трагедії в документальному кінематографі». Сергій Буковський, кінорежисер, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка.

17.15–18.00. Перегляд документального фільму «Невідомому солдату», 1961 р., реж. Р. Нахманович.

19 грудня, неділя

09.00–10.00. Експерсія до Бабиного Яру. Тетяна Євстаф'єва, завідувача відділом Музею історії м. Києва.

11.15–12.00. Практикум «Художні засоби відображення трагедії». Ірина Климова, зав. Музею Шолом-Алейхема.

12.00–12.45. Практикум «Як готувати соціальний просвітницький проект». Ольга Педан-Слепухіна, вчитель-методист, Всеукраїнська Асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба».

13.15–13.45. Практикум «Робота з джерелами і літературою». Віталій Нахманович, відповідальний секретар. Громадського к-ту «Бабин Яр».

13.45–14.15. Практикум «Робота в архіві». Юхим Меламед, науковий редактор-упорядник серії путівників «Документи з історії і культури євреїв в архівах України».

14.15–14.45. Практикум «Робота в бібліотеці». Ірина Антоненко, к.і.н., пров. наук. Співробітник Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського.

14.45–15.15. Практикум «Робота з Інтернет-ресурсами». Анатолій Подольський, к.і.н., керівник Українського центру вивчення історії Голокосту.

15.30–16.30. Презентація «Увічнення пам'яті про історію Бабиного Яру (завдання, досягнення, проблеми)». Віталій Нахманович, відповідальний секретар. Громадського комітету «Бабин Яр»

16.30–17.30. Завершальна дискусія. Підсумки семінару.

РОЗДУМИ ТА ВРАЖЕННЯ УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ

Протягом трьох зимніх днів мені з'явилася можливість стати учасницею Міжнародного навчально-методичного семінару під назвою «Форми історичної пам'яті про масові трагедії та геноцид і її репрезентації в сучасному українському та європейському контекстах».

17 грудня відбулася перша подорож у світ вивчення історії. Усі діти здійснили екскурсію до Національного музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні». Нам розповідали про створення даного меморіалу, його структуру, діяльність. Я впевнена, що кожному із нас

було дуже цікаво не лише побачити зовнішній вигляд велетенської свічки, що так і приваблює до себе, але і побувати всередині, пережити атмосферу того напруження, що панує навколо тебе. 18 грудня ми відвідали Музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. У музеї було представлено багато ексклюзивних речей того часу, діти могли знайти багато цікавого для подальшого написання своєї науково – дослідницької роботи: документи, газети, цінні фото тощо. Подорож 19 грудня була, мабуть, для найвитриваліших. Зима всіляко намагалася відбити бажання у дітей кудись ходити, але не дивлячись на холод і морозець, ми змогли здійснити екскурсію до Бабиного Яру. Тобто, кожного дня під час семінару ми відвідували певні цікаві місця, поповнювали свої знання все більшою кількістю нових фактів.

Звичайно, що програма на цьому не завершувалася. Учасники продовжували свої заняття в приміщеннях ІПіЕНД. Нам презентували діяльність Меморіального Музею «Майданек», а також Меморіалу Шоа. До речі, на семінарі були присутні представники з Франції, що розмовляли англійською мовою і ми мали можливість перевірити свої знання, поспілкувавшись з ними і одержати при цьому величезну кількість емоцій та захоплення. Корисними були для мене практикуми «Як готувати соціальний просвітницький проект», «Робота з джерелами і літературою», «Робота в бібліотеці», «Робота в архіві», «Робота з Інтернет – ресурсами» тощо. Незважаючи на те, що я займаюсь написанням науково-дослідницьких робіт вже декілька років, завдяки даним заняттям для мене відкрилися чимало нових фактів. Наприклад, я ніколи не працювала з архівними джерелами, тому коли на семінарі розповіли про те, як їх відшукувати та використовувати, це стало мені в нагоді. Дуже цікавим стало практичне заняття щодо мистецтва опонування. Адже нерідко на захистах своїх робіт ти і справді стикаєшся з проблемою невміння опонувати.

Не можу не згадати і про документальні фільми, адже особисто я, незважаючи на втому, переглядала їх із цікавістю. Особливо мене захопила ідея організаторів даного семінару запросити на бесіду режисера Сергія Буковського, адже не щодня маєш можливість поспілкуватися з такими людьми, поставити їм ті чи інші питання.

Презентація «Увчнення пам'яті про історію Бабиного Яру» була заключною. Насправді, мені сподобалося те, що нам вирішили розповісти детально про Бабин Яр, показати його структуру, як він змінювався протягом часу.

Тобто, я вважаю, що даний семінар дав мені змогу розширити уяву щодо геноциду, дізнатися набагато більше, ніж раніше. Я хотіла б від усього серця подякувати тим людям, які хоча б частиночку своєї праці присвятили даному заходу. Я впевнена, що жодний з нас не шкодує про те, що наважився провести ті три зимові дні разом з вами, шановні організатори! Особливу подяку хочу висловити В. Нахмановичу та А. Подольському, адже саме вони найбільше часу присвятили нам, намагалися довести до нас всю суть конференції, її ідею. Я та усі, хто був присутній на заході можуть тільки уявити, скільки сил необхідно для того, щоб організувати такий масштабний проект.

*Аліна Лазаренко,
учениця спеціалізованої школи № 250, Київ*

* * *

Уже пройшов місяць з конференції «Форми історичної пам'яті про масові трагедії та геноцид і її репрезентації в сучасному українському та європейському контекстах».

Наша конференція проходила впродовж трьох днів, погода буда несприятливою для наших екскурсій, але ми були настільки захоплені, що, навіть, не звертали увагу на сніг і морози. У наш перший день ми завітали до національного музею «Меморіал пам'яті жертв голодоморів в Україні». Ми відвідали залу пам'яті, де були представлені предмети домашнього вжитку селянства, зібрані у селах, що постраждали від Голодомору. Також нам показали Національну Книгу Пам'яті жертв голодомору 1932-33 роках. Це було неймовірно цікаво і захоплююче.

Наша цікава екскурсія завершилась і ми повернулись до ІПіЕНД на відкриття семінару. Його проводив Анатолій Подольський і Віталій Нахманович.

Науковий співробітник Меморіального Музею «Майданек» показав нам цікаву презентацію про концтабори Польщі та пам'ятники жертвам Голодомору, також про найбільший концтабір - Освенцим-Бжезінка.

Нам показали документальний фільм «Назви своє ім'я», який справив на мене незабутнє враження.

Другий день конференції почався з екскурсії до «Національного музею Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років». Я дізналась багато нового про життя людей під час найстрашнішої війни тисячоліття, як вони жили у постійному страху за своє життя, чим вони харчувалися, як над народом знущалися нацисти... Після екскурсії нам провели два практикума про політичні репресії в Україні і про «Усну історію», також нам розповідали про «Книгу пам'яті», в якій записані імена загиблих під час війни 1941–1945 рр. Це було дуже пізнавально для мене та моїх колег.

Згодом координатор освітніх програм Меморіалу Шоа в Парижі Яніс Роде показав нам свою презентацію. Це було захоплююче, я б дуже хотіла завітати до Парижу і відвідати Меморіал Шоа. Доречі, на наш семінар завітав сам Сергій Буковський, режисер фільму «Назви своє ім'я», він відповідав на всі наші запитання про його фільм. А завершив другий день конференції фільм режисера Р. Нахмановича «Невідомому солдату». Він настільки сповнений болю і жалю, що деякі глядачі не змогли стримати своїх емоцій...

В останній день конференції ми завітали до Бабиного Яру, там нам провели екскурсію, ми пройшли від вул. Фрунзе в напрямку вул. Мельникова між Кирилівською церквою і вул. Олени Теліги. По дорозі нам розповідали про Сирецький концтабір, який знаходився біля Бабиного Яру. Це було неймовірно цікаво і пізнавально для мене, бо я пишу роботу про концтабори Києва, і для мене ця інформація дуже важлива. А завершував наш семінар своєю презентацією сам Віталій Нахманович – організатор нашої конференції, його доповідь була вражаючою. За ці три дні я отримала цінні знання, і дуже вдячна людям які приймали участь у цьому заході.

*Настя Фіалковська,
учениця спеціалізованої школи № 250, Київ*

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ПРОЕКТИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СЕМИНАР ПО ПРОГРАММЕ «ТОЛЕРАНТНОСТЬ – УРОКИ ХОЛОКОСТА»

С 11 по 14 декабря 2010 г. в г. Вадул-луй-Водэ (мун. Кишинэу, Молдова) прошёл Международный семинар по программе Евроазиатского еврейского конгресса «Толерантность – Уроки Холокоста» для 30 учителей, занимающихся преподаванием толерантности и истории Холокоста в общеобразовательных школах Молдовы, Украины, России и Белоруссии. Организаторами семинара выступили ЕАЕК и Украинский центр изучения истории

Выступает председатель Генерального Совета ЕАЕК, председатель ВААДа Украины Иосиф Зисельс

Холокоста при участии Центра тренинга и персонального развития и Еврейского конгресса Молдовы. Цель семинара: обмен методическим и педагогическим опытом между учителями в области воспитания толерантности сквозь призму уроков Холокоста. В работе семинара принял участие председатель Генерального Совета ЕАЕК, председатель Ваада Украины Иосиф Зисельс.

На открытии семинара выступил Юрий Загорча (г. Единцы, Молдова), председатель общества «Немурире» (с молд. – бессмертие), учитель истории, занимающийся поиском и установкой памятных знаков на местах еврейских захоронений времён Второй мировой войны. К участникам семинара обратился Борис Головин, советник г. Кодру, Молдова, выступивший в сентябре 2010г. против того, чтоб одна из улиц города была названа в честь военного преступника маршала Иона Антонеску. Головин назвал позором «прославление имени того, кто отдавал приказы на уничтожение сотен тысяч человек».

Сочетание практической, лекционной работы, и работы в рамках круглого стола оказалось очень успешным. Наибольшее внимание на семинаре уделялось тренингам и практикумам, а также презентациям участниками семинара собственных разработок и методик по теме воспитания толерантности и преподавания Холокоста. Тренинги и практикумы были посвящены следующим темам: «Проблемы идентичности», «Межэтнические стереотипы. Как им противостоять?», «Различные виды и формы дискриминации и фобий в современных обществах:

опыт противостояния и преподавания», «Использование визуальных источников и свидетельств очевидцев в преподавании истории Холокоста и проблем межэтнической толерантности», «Использование темы истории Холокоста в обучении правам человека» и др.

Перед участниками с лекциями выступили: председатель Генерального Совета ЕАЕК Иосиф Зисельс («Некоторые аспекты толерантности и идентичности»); кандидат исторических наук, доктор политических наук Сергей Назария, Молдова («История Холокоста как инструмент формирования толерантности в Молдове»); директор Украинского Центра изучения истории Холокоста, доктор исторических наук Анатолий Подольский («История Холокоста как инструмент формирования толерантности: европейский опыт»); Михаил Тяглый, научный сотрудник УЦИИХ («Типология и особенности геноцидов в истории XX столетия»); Анна Ленчовская, региональный представитель Института визуальной истории и образования фонда Шоа в Украине («Психологические аспекты преподавания Холокоста»).

Важным аспектом встречи учителей стали дискуссии и обмен мнениями за круглым столом «Другой: всегда чужой?». Стоит ли кого-то учить толерантности? Как нас видят в других культурах...».

Анна Ленчовская (Украина), Александр Войтенко (Украина), Сергей Буров (Украина), Кира Крейдерман (Молдова), одни из модераторов групп на семинаре, являющиеся авторами и разработчиками многочисленных проектов по толерантности, представили участникам свои проекты.

Тренинг руководителя Всеукраинский образовательной программы «Розуміємо права людини» Сергея Булова

Участники семинара – опытные учителя, многие из которых участвовали в семинарах ЕАЕК ранее. Многие из преподавателей побывали в Польше на местах бывших концентрационных лагерей, посетили мемориальный комплекс Холокоста в Бресте (Беларусь),

Практикум представителів Всеукраїнської асоціації «Нова доба» Ольги Педан-Слепухіної.

представляли своїх учеників на щорічній конференції школярів «Холокост: пам'ять і попередження» (Брест, Білорусь), багато українських учителів побували на навчально-методичному семінарі в Інституті «Яд Вашем» (Ієрусалим, Ізраїль) по історії Холокосту в Європі для вчителів історії українських шкіл.

Стоїть відзначити нечувану активність і захопленість учасників семінара. Об цьому свідчували гарячі дискусії в час практикумів, добре підготовлені і представлені презентації вчителів, обговорення в кулуарах. Для більшої ефективності практичні заняття були організовані паралельно двома групами. Учителі ділилися досвідом, власними розробками і методиками викладання уроків, працювали за принципом інтерактивної методики: «навчаючи, сам навчає».

Участь в семінарі — мотивація для вчителів працювати далі за межі шкільної програми в області виховання толерантності і викладання уроків Холокосту підлітків.

*Дорина Зильберманц, директор програми ЕАЕК
«Толерантність — уроки Холокосту»*

* * *

Мнения участников семинара:

Семінар був проведений на високому професійному рівні. Достоїнствами даного семінара є:

- чітко продумана організаційна структура семінара;
- поєднання різних форм роботи;
- використання інтерактивних методів в роботі (дискусія, робота з відеоісточниками, виявлення причинно-слідствених зв'язів, проблематизація, аргументація, робота в групах і др.);
- практична спрямованість семінара, його висока мотивація;
- атмосфера співпраці, толерантності, дружності.

Даний семінар ґрунтувався, на мій погляд, на наступних принципах:

- відкритість і відкритість при розгляді теми Холокосту;
- наукова і педагогічна актуальність затронутих тем і питань;
- багатогранність;

- можливість розвитку пошуково-дослідницьких і творчих навичок.

Для мене дуже важливим було спілкування з колегами, побувавшими в Белжці, в Аушвіці, в Голландії, в «Яд Вашем». Для історика дуже важливо чути думки своїх колег про побачене, почуване, прочуване, тим більше, що нам, історикам Республіки Молдова, це поки недоступно.

Дякую за методичну літературу, яка мені вже підійшла для проведення муніципального семінара для молоді 16 грудня 2010 г. на тему «Діти — жертви Холокосту». У мене була можливість познайомити учасників з щоденниками Анни Франк і Давида Рубіновича.

Особливо для мене даний семінар відкрив і ряд питань, проблем, з якими хочу поділитися:

- мої белзькі колеги накопили немалий багаж власних розробок по темі Холокосту, але він поки не потрібний;
- потрібні пошуки шляхів можливої систематизації і обміну досвідом на постійній основі. Це можуть бути диски з презентаціями в форматі Power Point, окремі форми роботи, розробки уроків;
- потрібно залучати в цю роботу не тільки педагогів Белць і Кишиньова, але і вчителів районів республіки, а також Придністровського регіону (готова запропонувати свої послуги, знання, наробки). На мій погляд, це скарбниця краєзнавчої роботи;
- цілеспрямованим було б співробітництво з місцевими громадами (української, польської, російської, єврейської), це дозволило б розширити спектр охоплення і залучення зацікавлених осіб, фахівців.

*Гортолум Інна,
вчитель історії,
лицей ім. Стефан чел Марє, г. Белць, Молдова*

* * *

...Особливо цікавим фактом було те, що це була зустріч старих і нових друзів. Частина учасників семінара вже зустрічалися на подібному семінарі в Києві в 2009 г. Інші обговорювали актуальні питання історії Холокосту і його вивчення в освітніх закладах на Міжнародних конференціях для школярів і студентів, організованих Науково-просвітницьким Центром «Холокост» (Москва). Багато з нас пройшли стажировку в музеї Яд Вашем (Ієрусалим, Ізраїль). Крім того, практично всі учасники безпосередньо працювали і продовжують працювати з школярями, студентами. Тому наші висновки не грішили надмірним теоретизуванням. Але в той же час за методичними конструкціями, пропозиціями І. Зисельсом, А. Подольським, А. Войтенко, Т. Полковникової, Ж. Касперович, І. Гортолум і іншими, було видно глибоке знання історії Другої світової війни і Холокосту, як однієї з її найтрагічніших сторінок...

В час групових занять відбувався живий обмін досвідом про проблеми викладання, використовуваних методику. Інтересні прийоми і системи роботи були представлені А. Войтенко, Ю. Комаровим, А. Козорог. Їх цінність в першу чергу була в тому, що вони дозволяють включати в роботу школярів і студентів як суб'єкт діяльності, ставити їх в позицію відповідального дослідника. Одно

жаль — хотя темы в группах обсуждались параллельно, но сами эти коллективы были стационарными и опыт ряда коллег был недостаточно хорошо услышан. Но эту проблему компенсировали вечерние встречи за круглым столом, где выступали не только модераторы групп, подводившие итоги, но и все, кто хотел, чтобы его мнение, опыт или эмоция были услышаны.

Был услышан и, что очень приятно, вызвал интерес опыт российских педагогов по использованию уроков Холокоста. Мы с Татьяной Полковниковой (Санкт-Петербург) в выступлениях опирались не только на свою непосредственную работу с обучающимися (школьниками, студентами, педагогами). Было важно представить коллегам те наработки, которые создавались с нашим участием учителями и преподавателями России во время семинаров, конференций, летних школ, организуемых Научно-просветительным Центром «Холокост».

Нашлось в наших выступлениях место и историческим реалиям Холокоста на территории России, знание о которых мы имеем благодаря глубоким исследованиям И.А. Альтмана, А.Е. Гербер, Л.Н. Терушкина и др. российских ученых. Ведь именно их монографии, статьи и консультации позволили мне несколько лет руководить школьными исследовательскими работами по истории Холокоста в Псковской области, возглавляя секцию этнографии и устной истории в рамках областной детской комплексной краеведческой экспедиции «Истоки», подготовить успешные работы для двух Международных конкурсов «Память о Холокосте — путь к толерантности», провести конференцию школьников «Судьбы, опаленные войной», организовывать уже ряд лет Неделю толерантности в регионе.

Поскольку мы находились на молдавской земле, то во время групповых занятий с особым интересом слушали и

обсуждали опыт работы коллег — педагогов из республики Молдова. Их работа, как нам показалось, проходит в очень нелегких условиях активизации националистических настроений в обществе, низкой популярности самой темы, ее недостаточной проработанности в учебниках и методических пособиях. Тем более ценным оказались рассказы учителей И. Гортолум, Е. Нагара, Л. Татару, М. Кивирига, Э. Васик, В. Паскарюк, А. Герман и др. о тех усилиях, которые предпринимают они и их коллеги для поддержания интереса учащихся к изучению истории Холокоста как части истории своей страны...

Очень тщательно все лекторы, модераторы групп и ведущие круглых столов подбирали иллюстративный материал. Мы уехали обогащенными не только новыми идеями, друзьями и вопросами, но и увезли богатый учебно-методический материал (видеофрагменты, книги, статьи и пр.) для последующей практической работы. Особая моя личная благодарность К. Крейдерман, Т. Асламовой и А. Войтенко за сами видеофрагменты, посвященные очень болезненными национальным проблемам многонационального современного общества. Эти материалы уже сегодня я использую в тренингах для педагогов Псковской области. Использую не только их, но и те приемы, которые впечатлили на семинаре, те идеи, которые породило участие в нем. Ну конечно же я обязательно расскажу о самом семинаре, его атмосфере и людях педагогам Псковской области на тех курсах, семинарах, конференциях, которые предстоят мне в будущем году...

*Пасман Татьяна,
координатор образовательных программ Центра
гражданского образования Псковского областного института
повышения квалификации работников образования*

УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ ДЛЯ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ: продовження проекту в березні — травні 2011 р.

Міжнародний освітній, книжковий проект «Українські книжки для виховання толерантності», що з 2008 року проходить на теренах України і про який бюлетень «Уроки Голокосту» постійно пише, продовжив свою ходу і в 2011 році. Навчально-методичні семінари, під час яких учасники отримують величезний набір наукової та навчальної літератури з проблематики виховання міжетнічної толерантності та методологію роботи з цими книжками, відбулися протягом березня — квітня ц.р. в Хмельницькому, Вінниці, Кіровограді, Миколаєві.

Протягом тижня в кожному обласному центрі, вже за традицією цього проекту, проходили такі тренінгові семінари для вчителів історії та суспільних дисциплін, заступників з виховної роботи, студентів історичних факультетів університетів, бібліотекарів та журналістів. Як відомо, саме представники цих професій є цільовими групами проекту «Українські книжки для виховання толерантності». Статистика проекту на сьогодні вже вражає: в 21 обласному місті України вже відбулися семінари, в яких було задіяні біля двох тисяч учасників, під

час проекту видано 25 найменувань наукової, навчально-методичної та довідкової літератури. Серед нових видань проекту книжки Венді Лауер, Омера Бартова, Арона Аппельфельда, Нати Гановера, навчально-методичний посібник «Полікультуріка».

В травні-червні 2011 року плануються семінари в Запоріжжі, Донецьку, Луганську та Тернополі, що завершать тренінгову частину проекту «Українські книжки для виховання толерантності», що відбувається в Україні вже протягом трьох років (2008—2011 рр.) завдяки фінансовій, організаційній та змістовній підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів (Програма соціальної трансформації «МАТРА»), Музею «Дім Анни Франк» та Фонду книговидавництва для країн Центральної та Східної Європи у співпраці з українськими неурядовими науковими та освітніми організаціями.

*Інформація
Українського центру
вивчення історії Голокосту*

МІЖНАРОДНІ ПРОЕКТИ ЦЕНТРУ

СЕМІНАР ДЛЯ ШВЕДСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ У СТОКГОЛЬМІ

11–12 березня 2011 р. за ініціативи Шведського комітету з протидії антисемітизму, Форуму живої історії та співучасті Українського центру вивчення історії Голокосту у Стокгольмі відбувся семінар для шведських вчителів історії та суспільних дисциплін «Україна і Голокост». Ця ініціатива

Під час семінару: дискусія з Анатолієм Подольським (ліворуч) та шведським істориком Йоганом Дитчем

стала продовженням довгої співпраці Шведського комітету з протидії антисемітизму (SKMA) та Українського центру вивчення історії Голокосту (УЦВІГ); адже з 2005 року було здійснено три навчальних семінари-подорожі для шведських

освітян та журналістів Україною. Таким подорожам місцями єврейської історії та Голокосту зазвичай передують підготовчий процес, керований дослідниками з України та Швеції.

Саме так все відбулося і цього разу. Протягом дводенного семінару в рамках круглих столів та презентацій учасники мали можливість задати запитання і прослухати точки зору дослідника з університету м. Лунд (Швеція) Йогана Дитча та представників УЦВІГ А. Подольського та В. Боброва. Загалом семінар мав на меті надати широкий історичний контекст та описати складні, проблематичні і багатоскладові сторінки української історії від 30-х років до кінця Другої світової війни. Лекторами та учасниками піднімалися питання українсько-єврейських взаємин у ретроспективі, українського національного руху, історії Голодомору і Голокосту та контексту цих історій, пам'яті про ці трагедії ХХ століття в сучасній Україні, викладання Голокосту в Україні і Швеції.

Важко підсумувати у якихось конкретних висновках результати роботи цього семінару. Напевне, найточнішим підсумком будуть слова одного з учасників туру до України в 2010 р: «Тепер я бачу, що історія України дуже складна і неоднозначна».

Інформація Українського центру
вивчення історії Голокосту

НАУКОВІ ПОДІЇ

ДИСКУСІЯ «ЗНЕХТУВАНІ ЖЕРТВИ: ГЕНОЦИД РОМІВ»

«Соціальне виключення, гноблення та переслідування не почалися з приходом нацистів до влади і не закінчилися після 1945 р. Навіть сьогодні синті та роми відчують особливе ставлення через ксенофобію та расизм».

Петра Розенберг

7 квітня 2011 фундація «Пам'ять, відповідальність та майбутнє» організувала дискусію з назвою «Знехтувані жертви: геноцид ромів». Це був уже другий захід в рамках річної програми «70 років після вторгнення у Радянський Союз». Дискусія проходила в Берліні за участі представництва Європейської комісії у Німеччині.

Захід розпочався з трьох офіційних вітальних промов до учасників. Матіас Печке, голова представництва Європейської комісії у Німеччині, говорив про сьогоднішню політику ЄС щодо ромів. Нова стратегія має на меті ініціювати національні моделі покращення інтеграції ромів в усіх 27 країнах ЄС. Потому Гюнтер Заатхоф, директор

фундації «Пам'ять, відповідальність та майбутнє», коротко представив проблеми, з якими стикалася Фундація під час виплат колишнім примусовим робітникам і особливо у випадку робітників-ромів. Однією з таких проблем був брак історичної інформації про події в Радянському Союзі. Г. Заатхоф висловив сподівання, що даний захід покращить загальне розуміння історичних подій. Остання промова була за Петрою Розенберг, головою Організації сінті та ромів у Берліні та Бранденбурзі. Її промова була дуже особистісною. Вона говорила про ставлення більшості до ромів та сінті, а також оповіла про історію своєї родини під час нацизму.

Основну частину дискусії склали дві історичні презентації, які зосереджувалися на сучасних підходах до теми переслідування ромів в окупованому Радянському Союзі.

Фото: Ян Цапнер

На фото: дискусія, зліва направо: Мартін Холлер, Павел Лиманський, Ута Герлант, Михайло Тяглий

Одним з експертів був Мартін Холлер, котрий займається дослідженнями геноциду ромів в окупованому Радянському Союзі (1941–1944) та опублікував звіт про ці дослідження у 2009 р. Він відзначив, що у наукових дослідженнях, як правило, бракувало порівняння німецьких та радянських джерел і документів. За документами у наново відкритих російських архівах п. Холлер зміг зібрати джерела з обох сторін та отримати нову інформацію про геноцид у СРСР. Всупереч поширеній думці, що жертвами нацистів були лише не осілі роми, Холлер довів, що «під час переслідування ромів було не важливо, осілі ці роми чи не осілі. Навіть навпаки, осілі групи піддавались систематичній селекції, а після 1942 р. були знищені».

Інший аспект розмови полягає у запитанні: наскільки порівнюваним є переслідування і масове знищення євреїв та ромів? Холлер коментує, що хронологічно вбивство ромів відбулося пізніше, ніж вбивство євреїв, але з аналогічною системністю і бруталністю. Одним з прикладів тут є оголошення, в якому німці закликали ромів з'явитися до певного місця у Чернігові. Було написано, що їх переселять, але насправді усіх було вбито. Така практика була раніше відома лише стосовно євреїв. Далі М. Холлер описує використання німцями расистських критеріїв під час селекції та убивства мешканців ром-

ського колгоспу в Александрівці поблизу Смоленська.

На додачу до першої презентації Михайло Тяглий, співробітник Українського центру вивчення історії Голокосту в Києві, представив розгляд історії ромів у Криму. «Ромська громада Криму не була схожа на інші громади, оскільки вона була ісламізованою. Вони перейняли мову та релігію кримськотатарського оточення». Коли нацисти та їхні спільники почали вбивати євреїв, кримчаків та ромів, деякі кримські татари проявляли солідарність до ромів. Тяглий стверджує, що спільна ісламська віра та глибока асиміляція могли бути причиною такої солідарності. Він підсумував свою презентацію тезою: «якби вони не були мусульманами, їх би знищили». Згідно точки зору М. Тягло, роми частково ідентифікували себе як кримські татари, а кримські татари бачили у багатьох ромам своїх побратимів. Це могло стати одним з факторів, який допоміг ромам, завдячуючи допомозі одновірців, уникнути масового винищення.

За презентацією учасники побачили короткий відеозапис інтерв'ю. Насправді, організатори хотіли запросити ромів, котрі пережили геноцид в СРСР, але запрошені свідки були вже надто старими і слабкими, щоб приїхати до Німеччини. Але відеозапис дав їм можливість розповісти про своє життя. Було записано інтерв'ю з двома жінками, які пережили нацистську окупацію у регіоні Ростова-на-Дону, Росія. Перша свідок була депортована на примусові роботи до Німеччини. Друга в сльозах розповіла про акт убивства, котрий пережили лише вона, її мати та ще одна дівчина.

Фільм було надано Павлом Лиманським, керівником ромської організації в Ростові-на-Дону «Амала». Наступна дискусія підняла тему сучасного відзначення пам'яті в контексті геноциду. Відповідно, п. Лиманський підкреслив важливість фільмів як історичних документів, особливо коли це реальний запис з очевидцями подій. Щодо пам'яті про жертви нацистського режиму, він загадав також про нерівність між євреями та ромами. Офіційні меморіали в Росії – рідкість. Про один з них, у Александрівці, згадував М. Холлер. «Однак це є типово радянський пам'ятник, оскільки на ньому написано про 176 убитих мирних радянських громадян, а не про 176 убитих ромів», – додав Мартін Холлер. В Україні, згідно слів М. Тягло, ситуація так само складна: «Ми на початку шляху увічнення пам'яті цієї категорії жертв нацистського терору». Він знає лише про три місця, де відзначені ромські жертви фашизму, – і це місця загалом невідомі.

Щодо сучасної ситуації ромів у Росії, п. Лиманський згадує про упередження більшості щодо ромів; і цих упереджень суспільству важко позбутися. Крім того, роми мають нижчий рівень освіти, порівняно з більшістю, і, відповідно, менше шансів на ринку праці. Вони намагаються вижити за рахунок збору та продажу металобрухту та інших речей. Відповідно, здається важливим зв'язок між увічненням пам'яті жертв нацистської окупації та покращенням сучасної ситуації ромів. Розповсюдження історичних знань шляхом стимулювання наукових досліджень могло б стати першим кроком. Наразі, тема історії ромів в часи нацизму та Другої світової війни досліджена дуже слабо.

Тіна Фабер, фундація «Пам'ять, відповідальність та майбутнє», Берлін

НОВІ ВИДАННЯ ЦЕНТРУ

Вийшло друком нове число наукового часопису «Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі», № 2 (8) 2010.

Це число є тематичним випуском, що містить матеріали Міжнародної наукової конференції «Доля євреїв Буковини і Трансністрії, 1940–1944», яку було проведено 8 жовтня 2007 р. у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича за підтримки Меморіального музею Голокосту США (Вашингтон, округ Колумбія, США) та Національного центру досліджень Голокосту в Румунії ім. Елі Візеля (Бухарест, Румунія).

Конференція зібрала в Чернівцях провідних спеціалістів з історії Голокосту з метою обговорювання результатів сучасних досліджень з тем історії єврейської громади Буковини у передвоєнні роки та «остаточного розв'язання єврейського питання» в цьому регіоні під час Другої світової війни. Конференція стала продовженням серії присвячених історії Голокосту в Румунії наукових заходів, організованих у 2005–2006 рр. Меморіальним музеєм Голокосту в Республіці Молдова та у США.

Учасниками конференції було проаналізовано сучасні концептуальні підходи до вивчення історії Голокосту в Румунії, в Україні та в Європі в цілому. Доповідачі виділили основні ідейно-концептуальні засади формування та здійснення Румунією антисемітської політики в роки Другої світової війни, яка суттєво вплинула на перебіг подій в зазначеному регіоні. Зокрема, у виступах було глибоко розглянуто характерні риси «остаточного розв'язання» єврейського питання у Північній Буковині,

Південній Буковині та Трансністрії. Слід зазначити, що висвітлена на конференції актуальна проблематика в такій постановці й хронологічних рамках поки що не знайшла належного рівня розробки в українській історичній науці, тому це тематичне число часопису «Голокост і сучасність» стане вагомим внеском у дослідження історії Голокосту на українських землях, які в роки війни перебували під владою Румунії.

Матеріали часопису в електронному вигляді можна завантажити за адресою http://holocaust.kiev.ua/news/chasopis_2010_8.html. Для отримання паперової версії цього числа (а також попередніх номерів часопису) прохання звертатися до редакції.

ЗМІСТ ЧИСЛА 2 (8) 2010:

ВІД РЕДАКЦІЇ
ДОСЛІДЖЕННЯ

Фаїна Винокурова. Доля буковинських євреїв у гетто й таборах Трансністрії в період 1941–1944 рр. (огляд документальних джерел Державного архіву Вінницької області).

Флоренс Гейманн. Єврейське життя на Буковині до Голокосту: деякі аспекти.

Маріанна Гірш, Лео Шнітцер. «Російський рік»

Петро Рихло. Історія і людська доля в німецькомовній ліриці Буковини

Владимір Солонарь. Ставлення до євреїв Буковини з боку радянської та румунської адміністрацій у 1940–1944 рр.

Олег Суровцев. Утворення та функціонування чернівецького гетто у жовтні–листопаді 1941 р.

Александру Флоріан. Доля євреїв Північної Буковини за часів режиму Антонеску: свідчення про еволюцію антиєврейської політики в стенограмах засідань Ради міністрів

ХРОНІКА

Юрій Радченко. Міжнародна наукова конференція «XX століття – етнонаціональний вимір та проблеми Голокосту» (22–23 жовтня 2010 р.)

Гайнц-Дітріх Льове. Міжнародна наукова конференція «Націонал-соціалістична окупаційна преса в завойованих регіонах СРСР, 1941–1944» (5–8 листопада 2010 р.).

БІБЛІОГРАФІЯ

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АВТОРАМ

НОВИНИ БІБЛІОТЕКИ ЦЕНТРУ

Мелер, Мейер. Места нашей памяти: Еврейские общины Латвии, уничтоженные в Холокосте. — Рига: Рижская еврейская община; Музей «Евреи в Латвии», 2010. — 472 с.

ISBN 978-9984-49-048-9

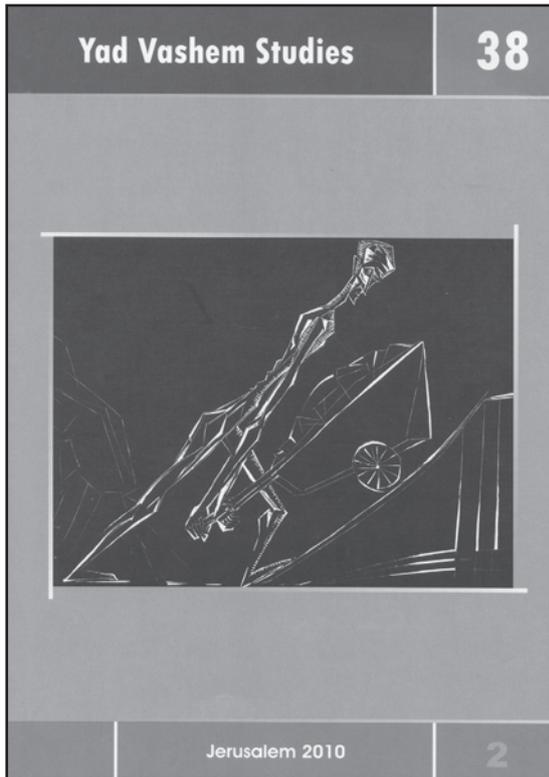
Как пишет в предисловии автор книги, «Трагедию евреев в годы Второй мировой войны вновь и вновь пытаются раскрыть историки, писатели и публицисты... Историки, как правило, уделяют основное внимание тому, кто и как убивал евреев, действовал ли убийца по приказу или это была его собственная инициатива, как судили и на что осудили преступников... Литераторы, публицисты акцентируют тот ужас, который пережили евреи, те издевательства, которым перед смертью их подвергли убийцы. Однако при этом сами евреи, их частная и общественная жизнь, все то, что они веками создавали, остаются в тени, упоминаются мимоходом. Моя задача сложнее: не только найти и зафиксировать все места в Латвии, где были убиты и погребены евреи, попытаться установить, когда и сколько их было убито, но и по возможности вкратце рассказать, какой была еврейская община в том или ином городе или местечке, как в нем жили, трудились и воспитывали детей евреи». В книге приводятся сведения о жизни и гибели еврейских общин в 73-х городах и местечках Латвии. Издание сопровождается картой, глоссарием, указателем географических и топонимических названий и именованным указателем.

Костырченко Г.В. Сталин против «космополитов»: Власть и еврейская интеллигенция в СССР. — М.: РОССПЭН; Фонд Первого Президента России Б.Н. Ельцина, 2010. — 415 с.

ISBN 978-5-8243-1103-7

Данная книга — результат последних научных исследований автора, известного специалиста по сталинской «еврейской политике», избравшего на сей раз в качестве центральной темы исполненные противоречий и драматизма взаимоотношения диктаторского режима с еврейской интеллигенцией. Автору удалось пролить свет на такие, затемненные до сих пор множеством тайн, ключевые эпизоды этой истории, как попытка создания еврейской республики в Крыму, трагическая гибель еврейского артиста Соломона Михоэлса, репрессии против представителей интеллектуально-культурной элиты еврейского происхождения, апофеозом которых стало знаменитое «дело врачей». Использование ранее недоступных архивных источников дало автору возможность провести более качественный анализ, в том числе и по упомянутым сюжетам. В целях эффективного восстановления исторической правды была задействована и методика научной полемики, порой весьма острого характера.

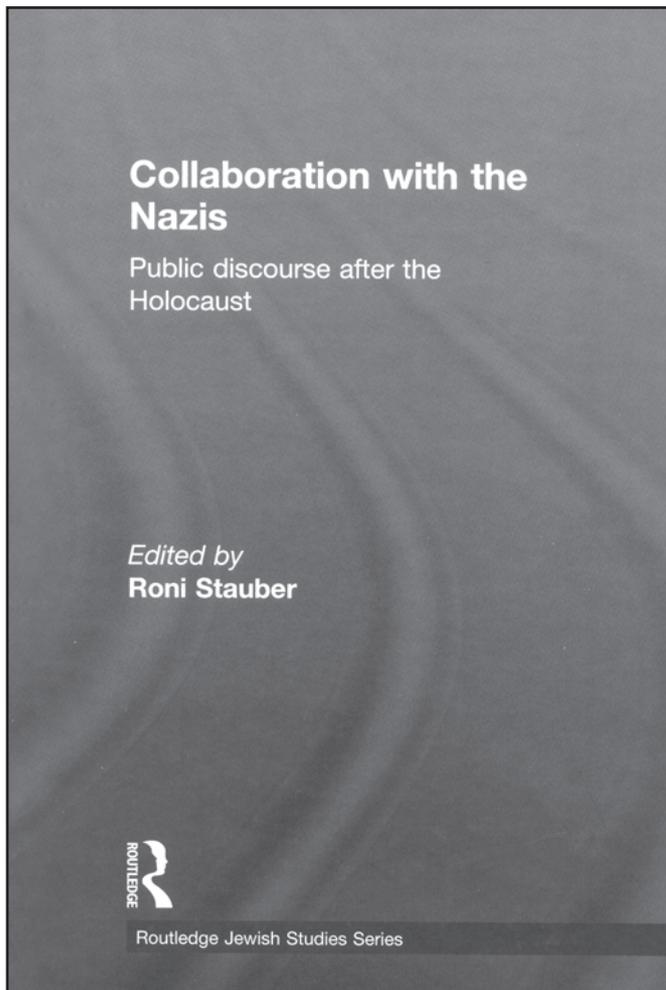

Yad Vashem Studies, 2010, No. 38 (2).

Вийшло друком нове число журналу «Дослідження Яд Вашем» — одного з найбільших у світі наукових періодичних видань з історії Голокосту, що виходить двічі на рік. Особливістю даного номеру є те, що більшість статей зосереджено на історії Голокосту в Східній Європі, зокрема на радянських окупованих землях.

Приводимо назви дослідницьких статей випуску:

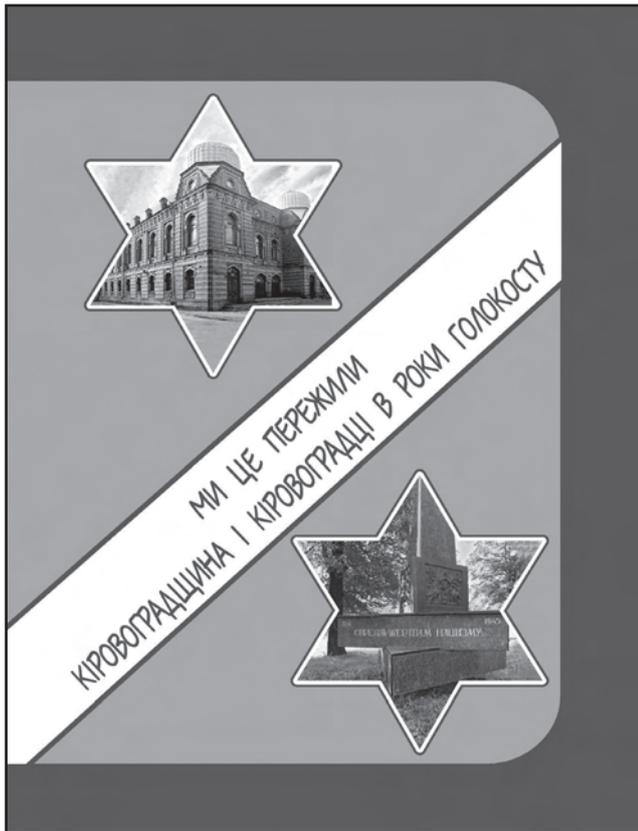
- *Еліезер Шварц*. Роль «ІГ Фарбен-Аушвиц» у будівництві табору знищення в Біркенау;
- *Стефан Ленишедт*. Примусова праця євреїв в маленьких гетто у районі Вартегау;
- *Альберт Каганович*. Єврейські біженці і радянська влада у період Другої світової війни;
- *Ян Леничек*. Чехословацька служба Бі-бі-сі та євреї під час Другої світової війни;
- *Гай Мирон*. Об'єднуючи відмінності: Голокост і єврейська історіографія - проблеми та перспективи.

Collaboration with the Nazis: Public discourse after the Holocaust. Edited by Roni Stauber. — London and New York: Routledge, 2011. — 305 p.

ISBN 978-0-415-56441-0

У збірнику статей «Колаборація з нацистами: Публічний дискурс після Голокосту» розглядаються зміни, що сталися в післявоєнний період у громадських уявленнях про колаборацію в різних європейських країнах — у тих, які або були прямо окуповані нацистами, або являлися, принаймні на одному з етапів війни, союзниками або сателітами Німеччини. Зокрема, у книзі розглядається, як репрезентації Голокосту, його сприйняття і відповіді на участь у ньому, які були обумовлені політичними процесами і баченнями національних проектів. У якості історичної довідки до проблем повоєнної колективної пам'яті та громадського дискурсу, у книзі приводяться короткі описи найбільш значних проявів колаборації, головним чином антиєврейської, в кожній з цих країн. У збірці простежується, як в різних державах — і в країнах комуністичного блоку, і в західних демократіях — спадщина минулого в різні часи підлягала спотворенню, а то й запереченню. Це нове дослідження колаборації в Голокості і її наслідків, що є спробою поглянути на великий географічний ареал і Західної, і Східної Європи під різними професійно-дослідницькими кутами зору, є гарною підмогою для викладачів і дослідників сучасної європейської історії та історії Голокосту. Збірник містить статті 14-ти авторів, що представили широкий спектр аналізу феномену колаборації в рамках різних національних проектів; український приклад представлений статтею Анатолія Подольського «Колаборація в Україну в період Голокосту: аспекти історіографії і досліджень».

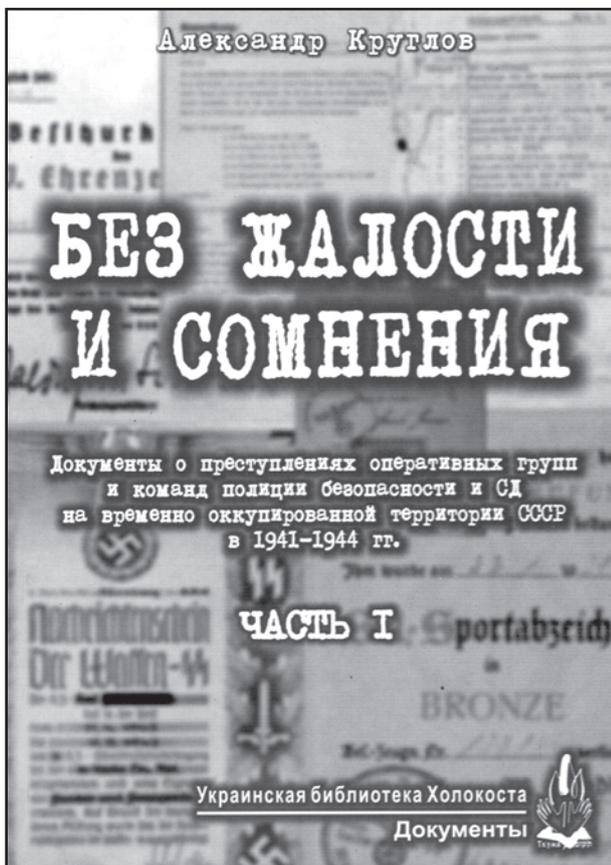

Ми це пережили. Кіровоградщина і кіровоградці в роки Голокосту / Гол. ред. О.М. Барно; автор-упор. М.В. Михайлюк. – Кіровоград: ТОВ «КОД», 2011. – 211 с.

У науково-документальному виданні представлені спогади мешканців Кіровоградщини – жертв і свідків Голокосту, Праведників світу, документи і матеріали з фондів Державного архіву Кіровоградської області, сектору архівного забезпечення Управління СБУ в Кіровоградській області, а також матеріали надані музеєм «Євреї Єлисаветграда» релігійної громади прогресивного іудаїзму «Атиква» м. Кіровоград.

Збірник складається з кількох розділів, в яких представлені інтерв'ю, усні і письмові спогади жителів Кіровоградської області, доповнені фотографіями і документами з особистих і обласних архівів. Усі спогади та інтерв'ю розміщені автентичною мовою (українською і російською), але зазнали скорочень і редакторської правки. Користуватися книгою допоможуть іменний та географічний покажчики.

Для науковців, краєзнавців, викладачів, студентів, представників єврейської громади Кіровоградщини, а також для усіх тих, хто цікавиться історією кіровоградського регіону часів Другої світової війни.

Без жалости и сомнения: Документы о преступлениях оперативных групп полиции безопасности и СД на временно оккупированной территории СССР в 1941-1944 гг. / Сост. А. Круглов. – Ч. 1–4. – Днепропетровск: Ткума, 2008–2010.

В сборнике представлены документы, большая часть из которых публикуется впервые. Кроме «Донесений о событиях в СССР», в сборник включены отчеты отдельных оперативных групп и зондеркоманд СД, военных комендатур об акциях зондеркоманд, материалы послевоенных судебных процессов по делам бывших членов этих команд, то есть документы, имеющие непосредственное отношение к деятельности оперативных групп и команд полиции и СД.

Все документы снабжены комментариями, примечаниями и пояснениями. Представлены также краткие биографические справки всех офицеров айнзатцгрупп и зондеркоманд, служивших в этих формированиях. 1-й том содержит документацию айнзатцгруппы «А» и оперативной команды гестапо и СД «Тильзит»; 2-й том – документацию айнзатцгруппы «В», а также зондеркоманды гестапо «Цеханув-Плоцк» и зондеркоманды гестапо «Алленштейн»; 3-й том – документацию айнзатцгруппы «С» и оперативной команды «R»; 4-й том – документацию айнзатцгруппы «D» и зондеркоманды 1005.

Raport Final. Fragmente legate de Basarabia și Bucovina / Итоговый отчет. Отрывки, связанные с Бессарабией и Буковиной / Сост. и пер. с рум. Д. Шлаена. — Б.м., б.д. — 198 с.

Збірник документів являє собою двомовне видання, в якому представлені фрагменти текстів румунською мовою та їх переклади на російську мову із видання Міжнародної комісії з вивчення Голокосту в Румунії: Comisia internațională pentru studierea Holocaustului în România. Raportul final. — Iași: Polirom, 2005. На додаток до цього істотну частину книги складають факсимільні копії тринадцяти документів румунською мовою (без перекладу на російську і коментарів) про антиєврейську політику, що знаходяться на зберіганні в Національному архіві Республіки Молдова. Публікація здійснена в рамках проекту «Вивчаємо Голокост» завдяки підтримці Claims Conference і Американського єврейського об'єднаного комітету.

АНОНСИ ТА ОГолоШЕННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТР ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ ОГолоШУЄ ПРОВЕДЕННЯ В 2011 РОЦІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО СЕМІНАРУ З ІСТОРІЇ ГОЛОКОСТУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

Український центр вивчення історії Голокосту в співпраці з Музеєм «Яд Вашем» (Єрусалим) влітку 2011 р. планує провести навчально-методичний семінар з історії Голокосту в Україні та проблем викладання цієї тематики в школах України. Семінар проводиться для вчителів історії та інших суспільних дисциплін середніх навчальних закладів України. Під час навчання на семінарі, що проходить у форматі лекцій, дискусій, тренінгів, екскурсій та обговорень, будуть розглянуті різноманітні аспекти історії Голокосту на теренах України та Європи, а саме: політика тоталітарних режимів, передовсім нацистського і більшовицького, щодо євреїв, нацистський геноцид щодо євреїв, рух опору, українсько-єврейські взаємини в міжвоєнний період та під час Голокосту, ідеологія нацистського антисемітизму тощо. Частину дискусій також буде присвячено обговоренню методик викладання історії Голокосту в школі.

Семінар відбудеться 23–25 червня 2011 р. в місті Черкаси.

Термін подачі заявки – до 1 червня 2011 р.

Учасники цього навчально-методичного семінару 2011 р., які продовжать чи розпочнуть викладання історії Голокосту в своїх освітніх закладах, запропонують свої власні авторські методики чи методичні розробки з різноманітних аспектів цієї теми тощо, будуть запрошені взяти участь в навчально-методичному стажуванні в Музеї «Яд Вашем» (Єрусалим) у 2011 р.

Пропонуємо Вам подати заявку на участь у цьому семінарі. У Вас буде можливість прослухати лекції, взяти участь в дискусіях та робочих групах; також Ви отримаєте навчально-методичні матеріали з теми історії Голокосту. Заявка на участь подається на адресу Центру (форму можна завантажити за посиланням нижче). Обов'язково треба вказати ім'я, прізвище, місце роботи, координати, а також причини Вашої зацікавленості чи мотивації щодо теми семінару. Також просимо Вас в стислому вигляді викласти Ваше бачення викладання теми Голокосту в сучасній Україні, а також Ваш досвід (якщо він є) викладання цієї теми. Загальний **обсяг заявки має складати мінімум дві і максимум три сторінки формату А4, Times New Roman 14, інтервал 1.5.** Формуляр заявки можна завантажити за адресою: http://www.holocaust.kiev.ua/news/Zyav_cherk.doc, <http://www.holocaust.kiev.ua/news/Ogolosh.html>

Чекаємо на Ваші заявки, після чого повідомимо Вам всю необхідну інформацію.

За необхідності організатори можуть відшкодувати проїзд (плацкарт), харчування та проживання учасників. Про потребу відшкодування (повну, часткову або без відшкодування) прохання вказати у заявці. Отримання навчально-методичних матеріалів – за рахунок організаторів.

Заявки на участь в семінарі можна надсилати звичайною поштою, факсом або електронною поштою.

27 ЧЕРВНЯ – 22 ЛИПНЯ 2011 р. У ЛЬВОВІ В ЦЕНТРІ МІСЬКОЇ ІСТОРІЇ ВІДБУВАТИМЕТЬСЯ ІІ ЛІТНЯ ШКОЛА, ПРИСВЯЧЕНА ЄВРЕЙСЬКІЙ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ ХІХ-ХХ ст.

До участі в літній школі запрошуються студенти старших курсів, аспіранти та молоді науковці: історики, соціологи, культурологи та представники інших гуманітарних наук, які не обов'язково займаються єврейською історією, але бажають поглибити своїх знань в цій науковій сфері.

Літня школа триватиме чотири тижні, і включатиме лекції з єврейської історії, культури та базовий курс їдиш. Відвідування усіх лекцій і додаткових заходів літньої школи обов'язкове. Заняття відбуватимуться українською, російською, польською та англійською мовами. Учасники будуть забезпечені усіма матеріалами до курсів. Будуть мати можливість користуватися бібліотечним ресурсом Центру.

Участь у школі безкоштовна. Учасники з інших міст України будуть забезпечені проживанням.

Відбір учасників літньої школи відбуватиметься за конкурсом.

Для участі в літній школі необхідно подати:

- Резюме;
- Мотиваційний лист (не більше 3 тис. знаків тексту, чому Ви хочете взяти участь у цій літній школі);
- Контактні телефони / електронна пошта двох науковців, до яких в разі потреби ми могли б звернутися за рекомендацією.

Кандидат повинен:

- Бути громадянином України;
- Мати не більше, ніж 35 років;
- Володіти російською та польською мовами. Знати англійською на рівні, який дозволяє слухати лекції та читати наукову літературу.

Якщо у вас виникають запитання, звертайтеся, будь ласка, до академічного координатора Центру міської історії Ірини Мацевко i.matsevko@lvivcenter.org або за тел. +38 032 275 17 34.

* * *

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ на зміну нашої електронної адреси на uhcenter@holocaust.kiev.ua. Прохання відтепер надсилати усю пошту на нову адресу. Сподіваємося, що ці зміни не спричинять жодних незручностей для нашого майбутнього співробітництва.

АНОНС НАСТУПНОГО НОМЕРУ

- XI Всеукраїнський конкурс учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» (травень, 2011 р.)
- Шкільний конкурс «Бабин Яр: людина, влада, історія. До 70-річчя трагедії» (червень, 2011 р.)
- Навчальні семінари по міжнародному проекту «Українські книжки для виховання толерантності» (ВЕТол); травень – червень, 2011 р.
- Науково-методичний семінар «Історія Голокосту на теренах Західної України та Польщі» (серпень, 2011 р.)
- Методичні розробки та рекомендації викладачів
- Міжнародні наукові конференції з проблематики Другої світової війни та історії Голокосту (травень – серпень, 2011 р.)
- Новини бібліотеки Українського центру вивчення історії Голокосту

Адреса редакції:

Український центр
вивчення історії Голокосту
вул. Кутузова, 8, кім. 109
01011, Київ-11, Україна

Тел./факс: (044) 285-90-30

http://www.holocaust.kiev.ua

E-mail: uhcenter@holocaust.kiev.ua

Головний редактор:

Анатолій Подольський

Відповідальний редактор:

Михайло Тяглий

Дизайн та комп'ютерна верстка

Руслан Руденко

Літературний редактор

Мар'яна Добоні

Видруковано в ДГВПП

«Зовнішторгвидав України»

Адреса: м. Київ, вул. Воровського, 22,

Тел.: 234-33-04

Наклад: 1000 примірників.